

ÁSATÁSOK A BAKONY BARLANGJAIBAN AZ 1950—1953. ÉVEKBEN

Írta: ROSKA MÁRTON

Az Intézet negyedkori rétegtani kutatásaiban 1906 óta fokozott figyelmet fordít a barlangok őslénytani és ősrégészeti anyagának feltárására és kiértékelésére. E munkálatok során feltáratta a Bükk, Buda-Pilisi hegyek, Vértes, Gerecse számos barlangját, és különösen előbbieken klasszikus felsőjégkori kultúrák és faunák kerültek felszínre, amelyek nemcsak a Magyar-medence, de Európa negyedkorának megítélésében is igen jelentősek.

Előbbi területekkel szemben a Bakony és Mecsek barlangvidékeinek őslénytani és ősrégészeti kronológiai felkutatása terén a legutóbbi időkig igen kevés történt. Éppen ezért az Intézet vezetősége elhatározta, hogy a rendszeres kutatásokat ezekre a hegységekre is kiterjeszti, elsőnek a Bakonyt véve tervébe.

Az 1950 júniusában elindított rendszeres feltáró munkák során elsőnek a Csesznek környéki barlangvidéken végeztünk próbaásatásokat. Ezek közül a Kőmosós jobb partján két kisebb sziklaernyő és a *Kecskebarlang* nevű kőfülke próbagödre mutatott tűzhelynyomokat és kultúrmaradványokat.

A *Kövölgy jobboldalán* fekvő félig beomlott barlang rétegsora mikrofauna mellett tűzhelynyomokat szolgáltatott, míg az ugyanitt megvizsgált két folyosó ősmaradványokat nem adott.

A *Kövölgy baloldalán* nyíló kis barlang humusz alatti sárga agyagos üledékben tűzhelymaradványokat sikerült találni.

A második barlangterület a Dudar és Bakonyoszlop közti *Ördögárok*-ban fekvő két barlang, az *Ördögárok* bejáratánál nyíló *Kisbarlang* és a Bakony legnagyobb barlangja az *Ördöglik*.

A *Kisbarlang* holocén rétege alatt barlangi medve mellől aurignaci-típusú kultúra nyomai kerültek elő.

A dudari *Ördöglik* elülső, kiszélesedett termének vastag holocén

lerakódása (I—VIII. réteg) fauna mellett jellemző kultúrmaradványokat szolgáltatott.

A dudari Magashegy 5 barlangja, illetve a bakonybéli *Zsiványbarlang* és *Kőpince* előzetes kutatása nem szolgáltatott maradványokat. A bakonybéli *Nagy-* és *Kispénzlik* viszont teljesen összezavart kitöltése miatt nem alkalmas a további kutatásra.

Az 1950—53. évi kutatások legfontosabb eredményeit Bakonybél egy másik barlangja, a Szárazgerence jobbpartján, magasan, a tető alatt nyíló *Pörgölhegyi barlang* adta, melynek eddig csak az előterét tárta fel a kutatás.

A barlang előterének rétegsora: I. fent továbbra is a 18—20 cm-es, fekete erdei humusz képviselte az egyetlen holocén réteget; II. alatta likacsos, vörösesbarna agygréteg következett, amely a barlang szája felé elérte az 1,4 m-t, a lejtő felé elvékonyodott; III. szürke homokos agygréteg feküdt alatta, amely az előtér bal szélén IV. átment egy iszapolt, sárga löszrétegbe, amely utóbbi az előtér alsó része felé alányúlt a szürke rétegnek; vastagság elérte az 1,45 m-t is; V. az 1953. év nyarán lejjebb jutva meg tudtam állapítani a sziklatalajra ülededett legalsó, terra rossza réteget, amely 2,35 m vastagságot is elért a barlangszájtól 8 m-re eső előtér szélén.

A vöröses-barna agygréteg különösen gazdag volt díszített csontleletekben, ezek száma lényegesen megkisebbedett a szürke és sárga, valamint a terra rosszás rétegben. A kőipar a vöröses-barna agygrétegben késő-aurignaci jellegű volt, szürke és sárga rétege még nem mutat határozottabb képet, ellenben az alsó terra rossza réteg leletei között szerepelnek az Abri Audit és Chatelperroni jellegű kések, amelyek ennek a rétegnek a korát az aurignaci periódus alsóbb szintjébe helyezik. Valamennyi rétegben szerepelnek azok a részben kopott, részben éles élű, moustiéri technikával készült vakarók és kaparók, amelyek nem mondhatók típusosaknak, de technikájuk szerint vagy korábbi idők emlékei, vagy pedig durvább munka elvégzésére készült és szánt eszközök. A jellegzetes moustiéri lándzsahegy végig hiányzik ezekből a rétegekből. Van egy lelet-sorozatunk a sárga löszből, amely kvarcitból készült, éles élű, moustiéri jellegű retusok vannak rajta, nem szétszórta, hanem majdnem egységesen jelentkezett, és amely szintén egyik megoldandó problémája az itteni kutatásoknak.

Az egyes rétegek tele voltak mészkőtörmelékkel, sokszor egészen jelentékeny tömbök kerültek ki belőlük.

A bakonybéli Tönkölshegy *Likaskő* nevű dolomit-odúját már BERTALAN KÁROLY és MOTTL MÁRIA kezdte ásni. Az új kutatóárokban 65 cm vastag, fekete erdei humuszréteg alatt, amelyből neolitikus és középkori edénytöredékeket sikerült gyűjteni, 0,6 m vastag, barna, homokos agygréteg következett, amelyben faragott és díszített agancstöredékeket, java-aurignaci magas kaparót, csontnyílhegyet és megmunkált csontokat találtunk fauna társaságában. Alatta sárga löszös réteg következik 19 állatfaj maradványaival.